

George Town, Penang: yatay ve dikey düzlemde toplumsal yapı / George Town, Penang: social structure on the horizontal and vertical planes

<https://guneydoguasyacalismalari.com/2023/02/12/george-town-penang-yatay-ve-dikey-duzlemde-toplumsal-yapi-george-town-penang-social-structure-on-the-horizontal-and-vertical-planes/>

Mehmet Özay

12.02.2023

Penang Adası ve/ya Ada'daki şehir yani, bilinen ismiyle *George Town*, doğu ve batı'nın çeşitli kültürlerinin biraradalığına sahip yapısal bir özellik sergiliyor.

Bir başka ifadeyle söylemek gerekirse, *George Town*, sömürge döneminde *Wellesley* adıyla anılan, bugün anakara parçasında kalan bölgeyi de içine alacak şekilde idare yapıyı oluşturan Penang Eyaleti'nin başkenti.

Şehrin özellikle, Malaya Yarımadası bölgesi için uzun denilebilecek tarihini, mekânlar ve yapılar ve bu yapıları ortaya koyan farklı toplum kesimleri üzerinden okumak ve anlamlandırmak mümkün.

Bu durum kendini, şehrin tarihi mekânını oluşturan ve 1786 yılında inşa edilen ve İngiltere sömürgesi Hindistan'ın genel valisi Charles Cornwallis'in adını taşıyan kaleden (*Fort Cornwallis*), 1882'de inşa edilen denizfenerinden (*Rumah Api*), İngiliz sömürge yönetiminin merkezi konumundaki binalarından ve şehri denizle bağını açıkça ortaya koyan eski hangarlar bölgesinden başlayıp, içerilere doğru genişleyen alanlarında gösteriyor.

Bu kısa ancak, gayet açıklayıcı tasvirin, şehrin siyasi ve kültürel kökenine dair bir işaret niteliği taşıdığına kuşku yok.

Öyle ki, şehrin kurucusu unvanını da taşıyan dönemin, yani 18. yüzyılın son çeyreğinde, İngiliz sömürge yönetiminin, Hint Alt Kıtası'nda Batı Bengal sınırlarındaki Kalküta'daki (*Kolkata*) yöneticilerinden William Farquhar adının gönderme yaptığı bir siyasi ve kültürel bilincin ağırlığı hakim.

Bu durum, şehrin -aşağıda kısaca değinilecek olan-, 'diğer/öteki' kültürel yapılarının önemsizliğine işaret etmiyor.

Aksine, Ada özelinde zamanla doğudan ve batıdan gelen göçlerle gelişme kaydeden demografik yapıdan başlayarak, siyasi ve kültürel zeminin hangi anlam dünyası üzerine inşa edildiğine dair bir fikir veriyor.

Hiyerarşik yapı

Ada tarihinde, siyasi ve ekonomik yönetim ile kültürel yapı bağlamında, İngiliz varlığının hiyerarşik (*vertical*) bir belirleyiciliği söz konusudur.

Bu durum, Batı ve Doğu'nun gizli/açık bir ayrışmasını gündeme getirirken, tüm 'öteki' unsurların -yani yerli, Doğu'lunun- kendi içlerinde, yatay (*horizontal*) gelişimine konu oluyor.

Gücerat'tan Hong Kong'a kadar uzanan geniş suyolları üzerindeki belli başlı liman şehirlerinde sömürge egemenliğini sergileyen İngilizlerin "serbest ticaret" nosyonunu gündeme getirmeleri ve bununla anılmalarına karşılık, bu ekonomik sistemi zorunlu olarak destekleyen ise, bizatihi sahip oldukları denizci askeri güçleridir.

Bu durum, İngilizleri, -tarihte- bölgede belirleyici konuma getiren ve/ya yukarıda dikkat çekilen hiyerarşide öne çıkaran sembolik unsur, *Cornwallis Kalesi* ile burada sergilenen toplarda karşılığını buluyor.

Siyasal ve kültürel bağlamdasi gösterge ise, Kraliçe Victoria'nın 60. yılı münasebetiyle 1897 yılında, servetini kalay madenciliğinden elde etmiş olan Çin kökenli Cheah Chen Eok tarafından, 35.000 *Straits Dollar*'ına inşa ettirilmiş olan saat kulesidir.

Bir İngiliz'in değil de bir Çinli'nin böyle bir anıt projeyi üstlenmesi, İngiliz yönetimine beslenen gayet müteşekkirene bir duygunun ifadesi olsa gerek!

Detaylarını bir başka yazıda ele almayı düşündüğüm, Ada'daki öne çıkan Hıristiyan mezheplerine ait kilise ve misyoner okullarının varlığını da burada zikretmek gerekir...

Ötekiler!

Yukarıda dikkat çekilen ve ötekiler arasında var olan yatay gelişme ise kendisini, mekânsal tasarım ve yayılımında ortaya koyuyor.

Örneğin, *Lebuh* (Cadde) ve *Kampung* (Köy) adlarını taşıyan tüm diğer/öteki Doğu'yu temsil eden yapılar Java, Tamil, Malabar, Aceh, Melayu, Chulia, China, Penang vb. ile sokak ve cadde isimlerine yansıyor.

Her biri Doğu'nun farklı bölgelerinde yaşam süren etnik unsurların veya genelleştirici bir ifadeyle dile getirmek gerekirse, Hint, Malay ve Çin gibi gibi üç temel coğrafya ve toplum yapısının egemen olduğu bu sokak ve caddeler, insan prototipi bağlamında dünkü zenginliğini ve dinamizmini büyük ölçüde kaybetmiş gibi gözüküyor.

Bununla birlikte, ev, işyeri ve mabed gibi mekânların mimari nitelikleriyle karşımıza çıkan yapılar, aynı zamanda var olan 'iç toplum' bağlamında yerel/etnik dil özelliği, yemek kültürü vb. ile varlığını sürdürüyor.

Ahşap, taş ve neoklasik mimari yapısal unsurlar ve özellikle, bu yapılar üzerindeki detay figürler bir anlamda Ada yerleşiminin, Batı Avrupa'dan Çin'e değin uzanan coğrafyalardan bölgeye taşınan ve farklılıkların biraradalığı noktasında, mimari zanaatkarlıktaki zenginliğine gönderme yapıyor.

Zaman ve demografik değişim

"Ada ve şehir bize ne söylüyor?" sorusunun cevabını herhalde bir ufka bakışla izah etmek mümkün.

Öyle ki, anakara parçasında, Bukit Bentejam'dan Ada'ya ulaşımı sağlayan birinci köprüde yol aldıkça, ilk etapta şehrin genel bir doğa panoramasına tanık olunuyor.

Bu görünüm içerisinde Ada'nın, hâlâ büyük bir kısmının doğal tabiatını koruduğunu söylemek gerekiyor. Şehir yerleşimi, sahil bölgelerinde ve zamanla, içerilere doğru orman alanlarının kullanıma açılmasıyla oluştuğu anlaşılıyor.

Köprüden bakışta dikkat çeken bir diğer yön ise, şehrin daha çok modern yüzü oluyor. Özellikle, Ada'nın başta sağ bölgesi olmak üzere merkezden dışarıya doğru açılan alanlarda dev konutlar (*condominium*) dikkat çekiyor.

Bu durum, 1980'lerden başlayarak şehrin, zamanla güney ve batı bölümlerinde gelişme gösterdiğinin ortaya koyuyor. Söz konusu bu mekânsal yerleşimlerin yeni bir demografik yapıya tekabül ediyor.

Bu dev konutlar, son dönemin orta sınıflaşan toplum kesimlerinin bir anlamda, zorunlu tercihi ve seçimi aslında...

Şehrin eski yerleşim alanlarındaki iki katlı kendine özgü mimarileri ile dikkat çeken konutlar/binalar bağımsızlık öncesi yaşamın izlerini ve anılarını belleklerinde yaşatan yaşlılar ve/ya onların çocukları ve torunlarına ev sahipliği yapıyor.

Dar ve uzun sokaklar boyunca uzanan bu yerleşim alanlarının şehir yönetimi ve bir bölümünün de UNESCO tarafından kültürel koruma altında olmasının da getirdiği bir zorlukla, yeni göç edenlerin yaşam alanları bulmasına el vermediği ortada.

Şehrin bu kadim bölgesindeki zamanla ortaya konulan sömürge yönetim binaları ise günümüzde bir kısmı yerel yönetimlere ev sahipliği yaparken, önemli bir bölümü ise, bankalara ve otel mekânlarına dönüştürülmüş durumda.

Söz konusu *condominium*'ların yanı sıra, yine şehrin bu dış bölgelerini çevreleyen bölümlerinde örneğin, Sumatra ve Java Adası'ndan göç edenlerin, kendi asli kültürel unsurlarını devam ettirdiği izlenimi uyandıran tek veya iki katlı mekânları gözlemlemek mümkün.

Penang Adası, sadece bir Ada olarak değil, sahip olduğu toplum kesimleri çeşitliliği ile yaklaşık iki yüz elli yıldır bölge toplumlarının uğrak yeri olma özelliği taşıyor.

Ada'nın önemli su yolları üzerinde bulunuşu, üç farklı kültür ve medeniyeti yani Hint, Çin ve geniş Malay dünyasının farklı unsurlarının buluşturuyor. Her ne kadar, bu yerli unsurların demografik olarak varlığı dikkat çekici olsa da, Ada'yı ve George Town şehrini kuran ve bölgeye hiyerarşik bir yapı üzerine kuran İngiliz sömürge yönetimi oluyor.

Şehrin 18. yüzyıl sonlarında başlayan kuruluş sürecinden bugüne geçirdiği evreleri, cadde ve sokaklar ile bunlara anlam kazandıran ve her bir etnik ve kültürel yapının izlerini taşıyan unsurlar bölgeyi canlı bir müze haline dönüştürüyor.

<https://guneydoguasyacalismalari.com/2023/02/12/george-town-penang-yatay-ve-dikey-duzlemde-toplumsal-yapi-george-town-penang-social-structure-on-the-horizontal-and-vertical-plans/>